

20. Максименко Н.В., С.П. Махота Мультимедійне супроводження викладання географії у школі // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2010. Вип. 12. С. 118-122.

The article covers the pedagogical conditions of formation of professional competence of future bachelors of law in the conditions of information and educational environment of higher education institution. The peculiarities of the competence approach to the modern higher legal education are analyzed, the classifications of instrumental competences that exist in modern pedagogical science are characterized, the ones that should be formed in future lawyers during training are distinguished, namely: ability to analyze and synthesize, written and oral skills language, the ability to independently find and analyze information from various sources, in particular, using information and communication technologies.

The analysis and consideration of this problem is relevant, since the independence of Ukraine, when it came to the question of building its own and independent state, using only its own resources and its own specialists to create an effective legal system. However, an urgent issue is not only the analysis of problems, but most importantly, the definition of ways of solving them, not limited to theory, but using those approaches that can be applied in practice during the training of lawyers and after its completion.

The quality of legal education is the key to the existence and development of the rule of law. In our opinion, one of the leading areas of modernization of legal education in Ukraine is the introduction of a competent approach to teaching legal disciplines.

Key words: legal education, professional training of lawyers, education of lawyers, professional education of jurists, issues of legal education in Ukraine, professional education of future lawyers, practical aspect of education of lawyers, lawyer's motivation, information and communication technologies.

УДК 378.015.31: 613

DOI: 10.32626/2309-9763.2019-27.115-120

Олена Согоконь
Olena Sohokon

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

FORMATION OF HEALTH-SAVING COMPETENCE OF STUDENTS OF MODERN EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

У статті описані та обґрунтовані потреби щодо формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців. Розроблена класифікація здоров'язбережувальних технологій, запропонована модель формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців та шляхів їх упровадження у заклади вищої освіти України, а також застосування Концепції формування інноваційного здоров'язбережувального освітнього простору та пропаганда здорового способу життя шляхом маркетингових заходів і прийомів.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, фізкультурно-оздоровчі технології, студент сучасного закладу вищої освіти, медико-профілактичні технології, розумова та фізична працездатність.

Упровадження здоров'язбережувальних технологій пов'язане з використанням фізкультурно-оздоровчих та медико-профілактичних технологій, сутність яких полягає в комплексній оцінці умов виховання і навчання, які дозволять зберегти здоров'я студентської молоді, сформуванню більш високого рівня культури здоров'я, навичок здорового способу життя, здійснювати моніторинг показників індивідуального розвитку, прогнозувати можливі зміни здоров'я і проводити відповідні психолого-педагогічні, корегувальні, реабілітаційні заходи з

метою забезпечення успішності навчальної діяльності та поліпшення якості життя суб'єктів освітнього середовища. Таким чином, актуальність проблеми визначається гострою необхідністю розробки і впровадження в освітній простір сучасного вузу новітніх здоров'язбережувальних технологій, які сприяють розвитку і вдосконаленню основних фізичних якостей, формуванню основних рухових навичок, зміцненню здоров'я, а з іншого – забезпечать оптимальні умови роботи функціональних систем організму, задіяних в підтримці високого рівня розумової і фізичної працездатності студента.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти в Україні та Міжгалузевої програми “Здоров'я нації” значна увага приділяється формуванню здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців, орієнтації молоді на здоровий спосіб життя, систематичні заняття фізичними вправами та культуру дозвілля. На вдосконалення системи освіти наголошує державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), “Фізичне виховання – здоров'я нації”, закони України “Про освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, “Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності”, Основами законодавства України про охорону здоров'я тощо. За останні 2015-2019 роки в Україні були розроблені та прийняті такі нормативно-правові документи: накази Міністерства освіти і науки України № 560 від 30.06.2015 р. (Щодо підвищення рівня навчально-виховної роботи з фізичного виховання в навчальних закладах); “Здоров'я нації”, “Здоров'я 2020: український вимір” проект постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України”.

Питання здоров'язбережувальних компетентностей окреслили у своїх працях О. Бутакова, Є. Пужаєва, М. Смирнов, Ш. Соколов, І. Чупаха та ін.; сутнісні характеристики культури здоров'язбереження розглядали М. Дутчак, М. Безрук, М. Гончаренко, В. Єфімова, В. Зайцев, С. Крамський, С. Лупаренко, А. Севрук. Обґрунтуванню технологій фізичного виховання і навчання засобам збереження здоров'я присвячені праці Г. Апанасенко, В. Бальсевич, І. Богорад, М. Виленського, В. Воскобойнікова, Л. Лубишева, В. Столярова, Ж. Холодова.

Особливості виховання культури здоров'я дітей та молоді вивчають Н. Бібік, Т. Бойченко, О. Ващенко, Л. Волкова, О. Дубогай, Н. Коваль, О. Киричук, Н. Коцур, В. Оржиховська, О. Савченко, С. Страшко, А. Царенко. Наукові основи формування здоров'язберігальної та валеологічної компетентності студентів представлені в працях В. Бабич, В. Бобрицької, Д. Вороніна, С. Присяжнюка. Проте вищезазначені дослідження не висчерпують усіх питань щодо проблеми здоров'язбереження студентської молоді та формування здоров'язбережувальної компетентності студентів.

Мета статті фокусується на виявленні та обґрунтуванні потреби в формуванні здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців. Таке дослідження передбачає визначення класифікації здоров'язбережувальних технологій, розробку моделі формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців та шляхів їх впровадження у заклади вищої освіти України, а також пропаганда здорового способу життя шляхом маркетингових заходів та прийомів.

В Україні поступово упорядковується підхід до індивідуального здоров'язбереження через прийнятність у соціумі здорового способу життя. Здоровий спосіб життя включає всі складові життєдіяльності людини, що формують її фізичне, моральне, духовне, психічне здоров'я особистості. Система освіти повинна перейти від надання інформації, конкретних фактів, до формування в процесі навчання і розвитку навичок здорового способу життя [1, с. 116]. Стратегія і тактика збереження здоров'я, популяризація здорового способу життя в освіті набула нового сенсу з розвитком уявлень щодо використання оздоровчих технологій. Здоров'язбережувальна компетентність студентів сучасного закладу освіти полягає у вмінні використовувати знання про здоров'язбережувальні технології, основи здорового способу життя, використання оздоровчих чинників навколишнього середовища для зміцнення здоров'я

людини, загартування організму, знання основних гігієнічних норм, вимог, рекомендацій, що забезпечують профілактику захворювань.

Проблема виховання здоров'язбережувальної компетентності як світоглядна орієнтація молодого покоління в освітньому просторі набуває особливої значимості, це пояснюється постійним погіршенням стану здоров'я, зумовленими несприятливими соціально-економічними умовами, складною екологічною ситуацією, низьким рівнем культури, інтенсифікацією навчального процесу, спрямованого тільки на інтелектуальний розвиток особистості, не приділяючи достатньої уваги фізичному розвитку, що призводить до неосвіченості з питань власного здоров'язбереження [2; 4; 7]. Основним завданням закладів вищої освіти є збереження і розвиток інтелектуального і фізичного потенціалу нації, що досягається за рахунок фізичної активності. Відповідно завданням здоров'язбережувальних технологій передбачено створення умов для покращення стану здоров'я, формування мотиваційно-ціннісних установок для повної реалізації свого фізичного, психічного, духовного потенціалу, засвоєння знань про сутність здоров'я і здорового способу життя, розвиток умінь та навичок щодо самостійної оцінки свого здоров'я, виховання відповідальності за вибраний стиль поведінки щодо власного здоров'я. Вирішення цих завдань слугуватиме формуванню відповідних компетентностей у студентів та виникненню дій, спрямованих на ведення здорового способу життя [5].

Формування здоров'язбережувальної компетентності – це багатофункціональна система; багатоаспектність медичних та гігієнічних засобів; сукупність форм, засобів і методів, які спрямовані на досягнення оптимальних результатів, спрямованих на збереження здоров'я. Було розроблено основні положення сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців:

1. Забезпечення високого рівня здоров'я студентів і виховання здоров'язбережувальної культури як сукупності свідомого ставлення студентів до здоров'я і життя людини.

2. Формування здоров'язбережувальної компетентності, що дозволить студенту самостійно і ефективно вирішувати завдання здорового способу життя, безпечності поведінки, завдання, які пов'язані з наданням елементарної долікарської, психологічної і кваліфікаційної допомоги.

3. Сприяння становленню культури здоров'я, вироблення стійких мотивів і навичок поведінки.

Педагог, прагнучи виховувати у майбутнього вчителя здоров'язбережувальну життєву позицію не повинен обмежуватись функцією інформатора, він повинен стати організатором здоров'язбережувальної діяльності студентів, яка сприяє виробленню здоров'язбережувальних поглядів, мислення та свідомості, що необхідне для створення здоров'язбережувального середовища у закладах вищої освіти. Робота з фізичного виховання студентів повинна спрямовуватися на показники здоров'я, рівень фізичної підготовки, дані індивідуальних психолого-педагогічних особливостей студентів. Достатньо повні дані для комплексної оцінки фізичного стану студента можуть бути отримані під час обліку і аналізу антропометричних даних, показників фізичної підготовки і працездатності. Уся робота з фізичного виховання повинна будуватися з урахуванням їх фізичної підготовки і відхилень, які мають у стані здоров'я. З цією метою на кожного студента складається індивідуальна карта здоров'я.

Найбільш ефективними здоров'язбережувальними технологіями фізичного виховання є ті, що використовують методичні принципи: поступовості і безперервності фізичного навантаження, цілеспрямованості засобів оздоровчого тренування, ритмічності застосування засобів різної спрямованості, збільшення рухової активності та систематичним виконанням спеціальних комплексів фізичних вправ. Результати вивчення динаміки основних показників стану здоров'я і розвитку організму студентів (моніторинг) показали, що у значної частини молодих людей спостерігаються різні відхилення у стані здоров'я і навіть у фізичному розвитку. Отже, на разі стало необхідним вивчення сучасних методик із зміцнення та збереження здоров'я молоді. Вважаємо, що здоров'язберігальний супровід навчально-виховного процесу повинен

включати такі компоненти: тісний взаємозв'язок валеологічної освіти і фізичного виховання, раціонального харчування, психологічної та соціальної допомоги. Діяльність закладів освіти зі збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді лише тоді вважається повноцінною та ефективною, де професійно та ефективно в єдиній системі реалізуються здоров'язбережувальні технології. Здоров'язбережувальні навчальні технології – системно організована сукупність програм, прийомів, методів організації освітнього процесу, спрямовані на зміцнення і збереження здоров'я молоді; якісна характеристика педагогічних технологій за критеріями їх дії на здоров'я студентів і викладачів [5]. Пропонуємо у закладах вищої освіти запровадити такі здоров'язбережувальні технології: фізкультурно-оздоровчі (сучасні фітнес-програми, національні ігри, загартування організму та масаж), медико-гігієнічні (здорове харчування, профілактичні щеплення, вітамінізація), здоров'язбережувальні освітні технології (інноваційні технології організації освітнього процесу, технології організації пізнавальної діяльності студентів, технології виховної роботи). Структурними компонентами здоров'язбережувальної компетентності є:

- змістовий – наявність у студентів системи знань і уявлень про здоров'язбереження, здоровий спосіб життя;
- мотиваційно-ціннісний – ставлення до здоров'я, вплив на життєві плани і професійну орієнтацію;
- операційно-діяльнісний – ступінь включення студента в цілісну систему здорового способу життя та в систему здоров'я збереження;
- емоційно-вольовий – психічна сфера життєдіяльності студента.

Особливо широкого спектру займають оздоровчі технології: фізіотерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія, тому вважаємо за необхідне приділити увагу саме цим аспектам. Проте варто акцентувати увагу на необхідності відповідності здоров'язбережувальних технологій критеріям технологізації освіти: системність, алгоритмічність, діагностичність, прогнозованість тощо. Вивчення теоретичних джерел, власні наукові розвідки засвідчують, що доцільно класифікувати здоров'язбережувальні технології на основі того, хто є їх провідними суб'єктами. За суб'єктністю технології доцільно виділити: здоров'язбережувальні навчальні технології (реалізують викладачі у навчальному процесі); медичні (реалізують медичні працівники, психологи й соціальні педагоги); фізкультурно-оздоровчі (реалізуються переважно викладачами та фахівцями з фізичної культури під час занять фізичного виховання та в позанавчальній діяльності); комплексні (суб'єктами є викладачі, батьки, психологи та інші фахівці зі здоров'язбереження). До комплексних технологій можна віднести арттерапію, яку успішно використовують учителі школи, психологи й соціальні педагоги.

На основі аналізу психолого-педагогічних, філософських джерел, сучасної літератури з теорії і методики фізичного виховання запропоновано визначення поняття “формування здоров'язбережувальних технологій” – це закономірні зміни оздоровчих технологій на понятійному, структурному та функціональному рівнях, що забезпечують їх наступність та призведуть до виникнення якісно нового феномена – багатофункціональної педагогічної системи, у якій відбуватиметься зміцнення фізичного, психічного, інтелектуального, морального, емоційного здоров'я особистості та її успішна самореалізація. Особливістю сучасних здоров'язбережувальних технологій є багатофункціональний характер: сприяють зміцненню фізичного, психічного, інтелектуального, духовного здоров'я молодого покоління та самореалізації особистості.

На основі досліджень виокремлено такі головні підходи до визначення здоров'язбережувальних технологій:

- створення сприятливого для здоров'я освітнього середовища;
- забезпечення навчання з урахуванням індивідуальних, вікових і психофізіологічних особливостей студентів;

- оптимальне поєднання традиційних технологій навчання з принципами, методами і прийомами, спрямованими на збереження і підтримку здоров'я студентської молоді;
- технології навчання здоров'я, здорового способу життя, формування здорової нації;
- навчально-методичний комплекс оздоровчо-фізкультурних і лікувально-профілактичних заходів.

У процесі формування здоров'язбережувальної компетентності у процесі підготовки майбутніх фахівців виокремимо такі підходи:

- особистісний підхід передбачає використання комплексу принципів, методів, засобів, що розвивають здібності, формують індивідуальні якості і цінності студента. Адекватно сформований комплекс цих цінностей, поруч із реалізованими індивідуальними здібностями, задатками і потребами особистості в самореалізації і саморозвитку, є базою для гармонізації інтересів студентської молоді і суспільства;
- компетентнісний підхід ставить на перше місце не проінформованість студента, а вміння розв'язувати проблеми, що виникають у пізнавальній, технологічній і психічній діяльності, у сферах етичних, соціальних, правових, професійних, особистих взаємовідносин.

Інтегративність під час формування компетентності збереження здоров'я у майбутніх фахівців відображається у змісті та структурі професійної освіти та освіти з безпеки діяльності, що дозволяє сформувати у студентів цілісний світогляд. Така освіта реалізує тенденцію інтеграції, об'єднуючи природничонаукові знання, знання з валеології, фізичного виховання, основ здоров'я, біохімії та біомеханіки; формує ціннісне ставлення до власного здоров'я, основ здорового способу життя і культуру поведінки у розвитку професійної особистості студента.

Під час проведення теоретичних занять зі студентами, пропонуємо використовувати такі форми роботи: обговорення актуальних проблем у галузі фізичної культури і спорту, здорового способу життя, ознайомлення зі спеціальною та науково-популярною літературою, проведення дискусій, бесід, лекцій. Окремим етапом у розробці здоров'язбережувальних програм має бути створення інформаційних продуктів: комп'ютерного програмного забезпечення, відео та мультимедійного супроводу занять, інформаційних кейсів тощо. Отже, робота повинна бути спрямована таким чином, щоб студенти усвідомили основні положення теорії і методики фізичної культури, як частини загальної культури, виявили основні критерії здорового способу життя, сформували переконання, а також під керівництвом досвідчених викладачів виробили поведінку оздоровчої спрямованості в повсякденному житті.

Розроблено та забезпечено функціонування Полтавського молодіжного проекту “Молодь за здоров'я”, запропоновано унікальний щорічний проект, спрямований на популяризацію фізичної культури “Ярмарок спорту”, спортивні проекти в рамках тижня факультету фізичного виховання “Тиждень доступного спорту”, “Фітнес-марафон”; проведення тренінгів “Хочеш бути здоровим – будь ним”, орієнтованих на формування життєвих навичок збереження та зміцнення здоров'я; тест-самооцінка “Картина мого здоров'я”; маркетингові заходи “Рациональне харчування”, “Здоровий сон”, “Свято врожаю”; надається педагогічна підтримка організації оздоровчо-освітнього процесу у закладах вищої освіти Полтавщини.

Відтак, урахувавши суперечності між потребою реалізації здоров'язбережувальних технологій та недостатнім рівнем пошуку нових підходів до організації навчально-виховного процесу у закладах вищої освіти, – обумовлена своєчасність та доцільність досліджуваної проблеми. Сьогодні важливим і перспективним є завдання збереження, зміцнення здоров'я студентів за допомогою організації і здійснення особистісно орієнтованого педагогічного процесу з урахуванням основних валеологічних принципів, а також виховання відповідального ставлення до власного здоров'я як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Зважаючи на тривожні тенденції до погіршення стану здоров'я молодого покоління у ХХІ ст., набувають актуальності проблеми впровадження інноваційних технологій, які б сприяли фізичному й психічному розвитку молоді. Основними напрямками реалізації ідей позитивного досвіду розвитку здоров'язбережувальних технологій є: орієнтація викладачів

на формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців, здійснення взаємозв'язку розумового, фізичного та морального виховання в навчально-виховному процесі у закладах вищої освіти; проведення наукових досліджень щодо використання здоров'язбережувальних технологій і впровадження інноваційного досвіду роботи вищих європейських закладів освіти.

Список використаних джерел

1. Воскобойнікова Г.Л. Валеологічні аспекти соціального партнерства освітніх і медичних закладів у здоров'язбеігаючій діяльності сучасного педагога. Вип. 24(34). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 115-117.
2. Дубогай О.Д. Фізичне виховання і здоров'я: навчальний посібник. Київ : УБС, НБУ, 2012. 270 с.
3. Дутчак М. Перспективи формування та реалізації національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні: мат. ІХ Всеукр.наук.конф. з міжнар. участю. Львів. : ЛДУФК, 2014. С. 9-16.
4. Панасенко Т.В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів початкової школи у вищих навчальних закладах І-ІІ р.а. Молодий вчений. Львів, 2016. №9. С. 11-17.
5. Присяжнюк С.І. Використання здоров'язбережувальних технологій у фізичному вихованні студентів спеціального медичного відділення. Теорія та практика: монографія. Київ : ЦП "КОМПРИНТ", 2012. 464 с.
6. Присяжнюк С.І. Оздоровча фізична культура студентів вищих навчальних закладів ІТ-технологій: підручник. Київ : НУБіП України, 2016. 508 с.
7. Раевський Р.Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов. Одесса : Наука и техника, 2008. 556 с.

The article examines the health-saving competence of students of a modern educational institution. Student youth of higher educational institutions should be able to use knowledge about health-saving technologies, the foundations of a healthy lifestyle, to have the skills and abilities of health-improving factors of the environment to strengthen human health, to temper the organism, to activate the basic hygiene norms, requirements, recommendations, which provide prevention diseases. Introduction of health-saving technologies is connected with the use of physical culture and health and preventive technologies, the essence of which appears in the comprehensive assessment of the conditions of education and training that will save the health of student youth, to form a higher level of health culture, healthy skills lifestyle, monitor the indicators of individual development, predict possible changes in health and conduct appropriate psychological, pedagogical, corrective, rehabilitation measures to ensure the success of educational activities and improving the quality of life of the subjects of the educational environment. Thus, the urgency of the problem is determined by the acute necessity of developing and introducing into the educational space of the modern high school new physical culture and health technologies that promote the development and improvement of basic physical qualities, the formation of basic motor skills, health promotion, and, on the other hand, the provision of optimal conditions for the functioning of functional systems of the organism involved in maintaining a high level of mental and physical ability of the student.

Key words: health-saving competence, physical culture and health-improving technologies, students, medical and preventive technologies, mental and physical robustness.